

KONGL. SVENSKA
VETENSKAPS
ACADEMIENS
HANDLINGAR,

FÖR ÅR 1748.

VOL: IX.

C. P. Swart

Med Kongl. ACADEMIENS Tilstånd,

Trykte i *Stockholm*, hos LARS SALVIUS,
på des egen kostnad.

C. Är ugnen genomskuren, och föreställer kalkstenens högd samt huru hvarfven så af sten som rifs hvarftals inläggas och sedermera jämpas, äfvenledes den brända uttages, och huru ugnen är gjord, så til låget för stenen jämte hvarfvet öfver öppningen där brända stenen uttages, som ses af Figuren med dess Kratta.

D. Grunden aldranederst med runda hålet i botnen samt ugnsluggen til öppningen der veden inlägges och brända stenen härtrages.

den 26. Mars. 1748.

BERÄTTELSE

Om

*En Nativ Regulus Antimonii, eller Spets-
Glas-Kung.*

Af

ANTON SWAB.

§. 1.

När jag sistleden Sommar igenomfåg åtskil-
liga Svenska Malmer, som för några år
sedat af mig voro samlade, kom jag at
nogare betrakta en art, hvilken var mig gifven för
en arsenikalisk Kis utur Sala Grufva, men af
hvem, hade jag ej upteknat; och för öfrigt tyck-
tes denne kropp hafva annat anseende, än hvad
den var utgifven före.

G 2

§. 2.

§. 2.

Detta Stycke (§. 1.) af storlek, vid påfs som en valnö, väger $1\frac{1}{2}$ lod: är aldeles helskeft på några Kalk-Crystaller när, som sitra därutanpå, half genomskinliga, til färgen hvita och ansigt-färgade, samt sådane, som allmänt kallas Spat-tärningar: Sjelfva arten, hvarom här egenteligen handlas, är til anseendet tämmeligen lik en Misspickel, men hvitare och mildare; består af större och mindre samt oordentelige flata sidor, af hvilka en del falla matta och silfverlika, i synnerhet på de ställen, som legat in til bergarten, en del åter hafva en ganska klar och glänsande spegel, hvilken med tiden ej mulnar eller löper an i luften: Dets delars sammanhang, sprödhets och smulors skapnad, när något deraf brytes, likna för öfrigt tämmeligen en Spets-Glas-Kungs. Men som ingen beskrifning uti dylika ämnen kan ge et så tydeligt begrep, som sjelfva ögnelaget; altså har jag tillika den äran at härjämte öfverlämna det nu beskrefna Stycket, hvilket är alt hvad jag af denna art äger.

§. 3.

Jag försökte en liten smula af denna kropp (§. 2.), med Blåsröret på et kol: den smalt lätt, hölt sig länge qvick utan eld; men gaf en ogenien tjock och mycken rök, hvilken luktade alldes icke af Svafvel, utan allenast något Arsenik; dock på långt när icke efter rökens ytanighet: uplöste och förvandlade sig, under dot starka och svala rökandet, i hvita half-genomskinlige Crystaller, eller flores, til anseendet mycket besynnerliga, samt lika en strålig drus, hvars taggar kastade sig något rundade och uphöge ifrån alla sidor in at medel-

medelpunkten: då lagna å nyo ställes på desse cristallincke flores, smälte de åter lätt, först til et brunt glas, som vitrum antimonii, straxt derpå blef glaset til regulus igen, hvilken under rökandet å nyo gick til flotts eller cristaller, som nyfs är målt; och det äkt framgent på samma sätt, så ofta de omsmältes, til dess allsamman förkorades i rök. Detta Rön har jag flere gånger gjort med särdeles nöje af det besynnerliga förhållande, som denna kropp visar, således omsmält.

§. 4.

Vid samma tillfälle hade jag under handen et Amalgamations arbete. Intet kunde vara olikare, än at med denne art (§. 2.) försöka något på den vägen. Jag gjorde det likväl på en slump, och fant til min förundran, at den med ringa möda til stöfsta delen gick samman med Qvick-silfver; utan vidare omsändigheter, än at några smulor deraf refvos, efter vanligheten, med en ren mercurius och vatten uti en glas-mortel: Ifrån amalgama, som var segt, trycktes det öfverflödiga Qvicksilfret: hvad i skipnet kvarblef, afröktes och smältes med lampe-eld på et kol, så det gick samman igen til et korn, hvilket förhölt sig som (§. 3.) sagt är.

§. 5.

Det är bekant, at regulus Antimonii löses af aqua regis, och sälles genom utspädning med vatten. At se om denna art hade samma egenskap, lade jag några korn deraf i detta menstruum, hvilket strax angrep och löste dem: Solution utspädades derpå med rent vatten, då den först blef mjölkig, och sedan småningom lät falla et hvitt pulver, som var för ringa at vidare kunna undersökas,

men liknade aldeles en med vatten usur aqua regis
fäld antimoni kalk.

§. 6.

Med Lampe-eld smältes vidare på et kol nå-
got af denne regulus (§. 2.) samman med litet Gull:
de gingo lätteligen tilhopa: Blandningen liknade
i brottet den regulus, som faller vid Gulletts ge-
nosmjutning med Antimonium: Gullet lät, me-
delst afrökning, för lågan af blåsroret bringa sig
til des förra färg och smidighet.

§. 7.

Utaf föregående omsändighetnr kan altså
med tämmelig säkerhet slutas, at denne obekan-
te art är en nativ Regulus antimonii, eller Spets-
Glas Kung, i ty at

- a) Des utvårtes anscende faller ut på något så-
dant: (§. 2.)
- b) Ges ingen annan bekant kropp, hvilcken för
elden artar sig såsom denne, utan allenast
Regulus antimonii, hvilken är den enda af
hela metalliska släktet, som i alla mårto för-
håller sig så, som (§. 3.) är berättat.
- c) Är solutionens förhållande i aqua regis (§. 5.)
lika, som når regulus antimonii deri löses.
Och ehuruval Viismuthen på samma sätt lå-
ter falla sig med vatten, så visa dock rönen,
(§. 3. ock 6.) at detta är ingen Viismut.
- d) Gör denna art, ihopsmält med Gull, en li-
ka blanning som når regulus antimonii
därmed sammanfattes, låter ock på lika sätt
afblåsa sig (§. 6.).

§. 8.

Tvåne inkast kunna häremot göras:

a) At denne kropp låter amalgamera sig, och behålles af mercurius (§. 4.) , hvilket icke utan svårighet och et vist handgrep, samt til en ringa del, och nog ofullkomligen, låter göra sig med en allmän regulus antimonii. Härvid faller mig in et Rön af Doctor POTT: Han lærer at smälta en regulus af 4 delar antimonium, 2 delar Jern, 1 del Krita, marmor eller osläckt kalk, hvilken regulus han säger vara så ändrad, emot den på allmänna välet med Jern beredde, at den lätt skal gå samman med Qvicksilfret, til et fast amalgama. Detta Rön har jag gjort efter, och funnit det hafva sin riktighet. Skulle altså häraf ej kunna dragas den slutsats, at naturen, med den kalkart, som följer vår native Regulus, och hvarmed den är blandad (§. 2.) , verkar deri samma ändring, som konsten eljest på nyssnämde fått åstadkommer genom kalks eller kalkarters tillfättande vid neder slaget?

b) At röken luktar Arsenik (§. 3.) . Detta säger intet annat, än at denna kropp ej varit aldeles ren, utan något blandad med en annan half metall; men icke dess mindre låren kunna heta dativ med lika fog, som et Silfverblandat Gedigen Gull eller en jernig cement koppars, ty metaller tilverkas nästan aldrig af naturen i den renhet, at de ju hafva et spår til något främmande hos sig. De, som bruka at gjuta Gull igenom antimonium kunna intyga, at vid Gullens renblåsande en

arsenikalisk lukt ofta ytrar sig; Altså är en sådan regulus, som genom konst beredes, ej eller fri för arsenik. Huru ringa för öfrigt Arsenik sporet måste vara i denna kropp, kan slutas af §. 4. ty Arseniken, som ej allenaft icke stett lärer amalgamera sig; utan gör ock andra metaller dertill oskickeliga, har ej här varit tillräckelig at hindra denna reguli förening med Qvicksilfret, ehuru ringa attraction den eljest, som bekant är, åger dertill.

§. 9. At ytterligare försäkra sig om denna saks riktighet; kunde ännu ätskilliga Rön anställas, hvaribland mineralisation med svafvel vore det förnämsta; men förutan det, at de redan skedde synas göra tilfyllst; har jag ömrat det lilla härmed följande ltycket (§. 2.), som ej täl någon minskning; så framt det skal vara tillräckeligt för känningen; och et vedermäle å denna nya samt ovanliga fats (§. 7.)

§. 10.

Hvad angår stället, der denne art blifvit funnen, så har jag gjort all sit at få väder kunskap derom; Herr Commercie Rådet KALMETER har berättat mig; at han trodde sig hafva något dyrt i Rön Sätters orten, och lofvat at vid tilfälle nogare se derefter i sin Samling: I Sala har vit ingen velat draga känsel derpå; Men Herr CammarHerron och Affessoren TILAS har dock ibland sina Malmer, upfökt et litet prof af aldeles samma slag; som denna (§. 2.) både til art och gångsten; hvilket honom äfven är gifvit för en Mispicket eller Arsenikalisk kis utur Sa-

la

in Grufva och Gubb - stinkningen, på första Bottnen. Denna försökning, som börjas på 106 fannars lodrätt djup under Drottning's Schachts laven i dagen, och vid pass til 12. fannars djup är nedbruten på stora GrufveSkölen, har på många år ej blifvit arbetad, så at man nu ej kan hafva säker underrättelse om och til huru stor myckenhet, samt på hvad sätt vår art der fönnas.

§. 11.

Det kan ock hända, at denne half Metall på flere ställen i Riket förefallit, och än framdeles torde yppas, sedan den nu är blefven bekant, och med flit kan komma at efterses. På den händelsen, och så framt den skulle få til någon ymsig- het, kan tilfälle gifvas, at ej allenast nogare undersöka den, utan ock at göra den nyttig til Metall bläsningar, samt chymiske och andre bruk, hvartil eljest en med konst beredd regulus antimoni måste nyttjas.

§. 12.

Hvad jag imidlertid trott höra til min skyldighet, har varit, at för Kongl. Academien vördsamast uppgifva denna sällsamma kropp och det med så mycket större nöje, som den, efter all liknelse, är et Svenskt Bergverka alster (§. 10.) Inret är allmännare, än et antimonium crudum eller Spetsglas, hvart den reguliniske eller metalliske delen är bunden och mineraliserad med Svavel på samma sätt, som Bly i glantz, men en hvar Regulus Antimonii har härtil varit lika obekant, som gedigen Tenn, Bly eller Jern; Atminstone vet jag ej at någon tilförene målt deton, eller

106 1748. April. Maj. JUNIUS

lor af jag fått något färdigt i frörens steds Samfund-
garn; eller vid de Utländske Bergverken.

Å. 14. Maj 1748.

Et nytt maner på Slådefjättror ingifvit,

DAN. THUNBERG.

AF Fig. 1. Taf. 4. synes, at detta Slådefjättror
är til sin figur ej olikt dem, som nu förti-
den brukas på nymodiga kappslådar, men
sammanfötningen är utdöles åtskild, hvilken sker
på följande sätt:

Til fjätter-fötter tages tvänne åt enå än-
dan krokuga björkar, hvilkas krokuga åndar vån-
das til medarne, men de andra åndarna, som äro
fättra och vändes up under slån, hvar på slådebott-
nen hvilat, böra räcka nått emöt hvarandra, samt
öfvanpå afföras til $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{3}$ tums tjocklek, på det
fättet, at deras öfra kant, hvar på slån sedermera
fättes, går i en rät linia från hvarannan.

Vid pals 2 tum från det stället der fjätter för-
terna gå ifrån slån, göres en haka på hvardera $\frac{1}{2}$
tum djup, hvilkas anglar äro något större än en
rectangel. Här på fogas slån, på det fättet, at hvar
nes hakar passa sig nått uti hakarna på fjätterför-
terna.

Seder-